

Գանատայի առաջին ազգային ներաքսորի գործողություններ, 1914-1920

Թէեւ բնաւ ապացոյց չկար իրենց անհաւատարմութեան նկատմամբ, հազարաւոր Ուքրանացիներ և այլ երոսպացիներ անտեղի բանտարկուեցան և տաժանակիր աշխատանքի 24 ներաքսորի ճամբարներ ենթարկուեցան, Գանատայի առաջին ազգային ներաքսորի գործողութեան ընթացքին- Հոս հաստատուած փոքրաթիւ հայերը թշնամի նկատուած էին որպէս Օսմանեան կայսրութեան հպատակ հակառակ անոր որ հայութիւնը այդ կայսրութեան ցեղասպանական ոճրային ծրագրին զոհ կ'երթար նոյն ժամանակամիջոցին: Տասնեակ հազարաւոր այլ «թշնամի օտար» նկատուածներ պարտադրուած էին կռել ինքնութեան թուղթեր և կանոնաւոր կերպով ներկայանալ ոստիկանութեան մօտ: Ոմանք ենթարկուած էին այլ պետականօրէն վաւերացուած անարգութեանց ինչէս օրինակ՝ քուէագրկման, խօսքի ազատութեան ցրկումի, կասեցում՝ փոխադրուելէ և ընկերակցութեան իրաւունքէ զրկում, վտարման և ինչքերու գրաման: Այս պատահեցաւ հակառակ անոր որ Բրիտանիոյ Արտաքին գործոց գրասենեակը Օթթաուայի տեղեկացուցած էր թէ այս արեւելեան երոսպացիները «բարեկամ օտարներ» էին որոնց «նախասիրական վերաբերում» հարկ է ցուցադրել: Այս այրերը, կիներն ու երեխաները չարչարուեցան ոչ իրենց առարքներուն համար, այլ պարզապէս իրենց ինքնութեան և ուրկէ հոս եկած ըլլալուն համար:

«Հազարաւոր Ուքրանացի Գանատացիներէն մէկն էի որոնք հաւաքած էին որպէս 'թշնամի օտար' և տարած կեդրոնացման ճամբար 1914- Էն 1920: Միայն վեց տարեկան էի այն ատեն: Գանատա ծնած էի: Կ'ապրէի Մոնթրէալ ծնողներուս, եղբորս Ճոնին և քոյրերուս Աննի և Նելլիի հետ: Նելլին Գեպէք ծնած էր: Միայն երկուք և կէս տարեկան էր երբ զինք թաղեցինք Ոգիի լիճի ներաքսորի ճամբարի մօտակայքը: Գանատայի Ուքրանացիները անհաւատարիմ չէին: Մեր բանտարկութիւնը սխալ էր: Մենք Գանատացի էինք: Անոնք որոնք ծնողներուս նման, Գանատա եկած էին Ուքրանիայէն, եկած էին ազատութիւն որոնելու: Հրախրուած էին հոս գալու: Բազմախոնջ աշխատասեր էին: Այս երկրին սատարեցին իրենց արիւնով, քրտինքով և արծունքով: Շատը այս վերջինով: Ինչ որ մեզի եղար սխալ էր: Որովհետեւ ոչ մէկը յիշեց կամ դաս առաւ այս սխալէն, սխալը կրկնուցաւ ուրիշներուն վրայ նորէն և նորէն: Թերեւս արեւի մեծ սխալը այդ է:

Մէյրի Մանքօ Հասքէթ, աթոռակից, Ազգային Յատուցման Խորհուրդ, Ուքրանական Գանատացիներու

«Մենք, ստորագրեալներս, Ուքրանական և Աւստրիական կիներ, կը փափաքինք Գալկըրիի կիներուն և այս նահանգի ուշադրութեան յանձնել թէ մեր երկիրը 73 տարիներ առաջ Աւստրիոյ կողմէ ենթարկուած է նոյն վարմունքին այն ինչ որ Պելճիքան այժմ կ'ենթարկուի Գերմանիոյ կողմէ: Այս երկիրը եկանք Գանատան մեր ապագայ տունը ընելու: Լրտեսներ չենք: Մեր մաղոցմէ հազարներ Բրիտանական և Ռուսական դրօշներու տակ կը ծառայեն: Գործէ արձակուած ենք որպէս օտարական, սակայն մենք հաւատարիմ ենք Գանատայի: Ինչ ընելու ենք երբ գործ չկրնանք գտնել: Անօթ ի մտալու ենք կամ մղուելու և ենք անառակութեան: Գալկըրիի կիները մեր կողմէն չիօ սին:

Աննի Պերլին, Օլկա Քրանոբա, Մէյրի Քասքին, Մէյրի Զեպրովա, Տինայ Տոքրիգքա, Մէյրի Զեն, Աննի Գրաշիպի, Մէյրի Փրոլովսքի, Մէյրի Անտոնովսքի, Մէյրի Փրոշքին, Օլկա Տիսքին, Մէյրի Պրոշքա 29 փետրուար 1917, Գալկըրի Օրաթերթ Տէյլի շերէլտ

Գանատական Առաջին Պատերազմի Ներաքսորի Ճանաչման Յատկագումար

Կառավարութիւնը յառաջացուց Գանատական Առաջին Պատերազմի Ներաքսորի Ճանաչման Յատկագումարը (www.internmentcanada.ca) 2008ին: Հասութեամբ խորհուրդ մը հաստատուած է ազդուած ցեղամշակութային համայնքներէն ներկայացուցիչներով օժանդակելու դաստիարակչական և յիշատակումի ծրագիրներու անմահացնելու համար ներաքսորեալներու յիշատակը և յիշեցնելու Գանատացիներուն թէ հսկելու կարիք կայ քաղաքացիական ազատութիւններուն ու մարդկային իրաւունքներուն պաշտպանումին, ներքին և միջազգային տագնապներու ժամանակ:

Գանատայի առաջին ազգային ներաքսորի գործողություններ 1914-1920

«Շատ հաւանակ է եթէ այս առաջարկը [Պատերազմի ժամանակի ընտրական արար, 1917] օրէնքի վերածուի՝ ենթադրեալ օտարականները և յետայսու բնութաթուած Գանատացիները պիտի կոեն իրենց մեղադրանքը մեղմօրէն, սակայն անոնք իրենց սրտերուն մէջ ցանած պիտի ըլլան լեղի սերմեր որոնք բնաւ կարելի պիտի չըլլայ արմատախիլ ընել: Մարդը որուն պատիւը անվստահելի նկատուած է և որ մատնանշուած է արժանապատրթեան նուաստացումի ազգին առաջ, պիտի յիշէ այդ և ուշ թէ կանուխ անհրաժեշտ է հատուցուի»:

Օրաթերթ Տէյլի Բրիտանական Ուիկ, Քինկսթրն, 8 սեպտեմբեր 1917

Գանատայի առաջին ազգային ներաքստրի գործողություններ, 1914-1920

Location of Camp	Date of Opening	Date of Closing	Description
Montreal, Quebec	13 August 1914	30 November 1918	Immigration Hall
Kingston, Ontario	18 August 1914	3 November 1917	Fort Henry
Winnipeg, Manitoba	1 September 1914	20 July 1916	Fort Osborne Barracks & Fort Garry
Halifax, Nova Scotia	8 September 1914	3 October 1918	The Citadel
Vernon, British Columbia	18 September 1914	20 February 1920	Provincial Government Building
Nanaimo, British Columbia	20 September 1914	17 September 1915	Provincial Government Building
Brandon, Manitoba	22 September 1914	29 July 1916	Exhibition Building
Lethbridge, Alberta	30 September 1914	7 November 1916	Exhibition Building
Petawawa, Ontario	10 December 1914	8 May 1916	Militia Camp
Toronto, Ontario	14 December 1914	2 October 1916	Stanley Barracks
Kapuskasing, Ontario	14 December 1914	24 February 1920	Bunk Houses
Niagara Falls, Ontario	15 December 1915	31 August 1918	The Armoury
Beauport, Quebec	28 December 1914	22 June 1916	The Armoury
Spirit Lake, Quebec	13 January 1915	28 January 1917	Bunk Houses
Sault Ste Marie, Ontario	3 January 1915	29 January 1918	The Armoury
Amherst, Nova Scotia	17 April 1915	27 September 1919	Malleable Iron Works
Manashee-Mara Lake, British Columbia	2 June 1915	29 July 1917	Tents & Bunk Houses
Fernie-Morrissey, British Columbia	9 June 1915	21 October 1918	Rented Premises
Banff-Cave & Basin, Alberta	14 July 1915	15 July 1917	Dominion Park Building
and Castle Mountain, Alberta			Tents at Castle Mountain
Edgewood, British Columbia	19 August 1915	23 September 1916	Bunk Houses
Revelstake-Field-Otter, British Columbia	6 September 1915	23 October 1916	Bunk Houses
Jasper, Alberta	8 February 1916	31 August 1916	Dominion Parks Buildings
Munson, Alberta-Eaton, Saskatchewan	13 October 1918	21 March 1919	Railway Cars
Valcartier, Quebec	24 April 1915	23 October 1915	Militia Camp

«Վախը միակ միջոցն է որ կրնայ յաջողությամբ օգտագործել զիրենք պահելու օրենքի տակ և կասկած չկայ թե Տիրապետական կառավարությունը եթե շարունակել իր որդեգրած ընթացքը հոս հաստատուած օտար տարրը պիտի դառնայ մեղմ ոչխարի հօտի նման ու հպատակելի»:

Տիար Հիւ Մըգոունալտ առ Պատուարժան Ա. Մէլքնի, 3 յուլիս, 1919

«Հոս պայմանները աննպաստ են, չենք կրնար երկար դիմանալ, բաւարար սնունդ չ ունինք – շան նման սոված ենք:

Նամակ Նիզ Օլինիքէն, #98, Գաղլ Մաունթըն, Ալպերթա, յոուած իր կնոջ

«Միրելի հայրս, ուտելիք չ ունինք և մեզի փայտ չեն ուզեր տալ: Մայրս հինգ անգամ կ'երթայ ուտելիք ձեռք բերելու: Քու մօտ լաւ էր, ունէինք ամեն ինչ ուտելու: Այս հիւղը լաւ չէ, մայրս ամեն օր քաղաք կ'երթայ իր հետ հարկ է երթամ և դպրոց չեմ երթար ձմրան: Յուրտ է հիւղին մէջ: Մենք քու փոքր զաւակներդ կը համբուրենք ձեռքերդ սիրելի հայրս: Մնաք բարով սիրելի հայրս: Շուտով տուն եկուր»:

Քաթի Տոմիթրիք, 9 տարեկան: Նամակ ստացուած Հ. Տոմիթրիքի կողմէ, ներաքստրեայ #1100, ձեռքակալուած Էտմընթըն՝ մարտ 1916 ին, ներաքստրուած նախապէս Լեթայրիձ ապա փոխադրուած Մփիթիթ Լէք (Ոգու լիձ). Հայր՝ չորս զաւակներու:

«Գանատական ներքնաքստրի ճամբարներու բանտարկեալները եկած էին Գանատա որպէս խաղաղասեր գաղթականներ և իրենց մեծամասնությունը առ նուազն լաւ, օրինապահ կեցութիւն հաստատուած էին իրենց ժամանումէն ի վեր, իրենց նպաստը բերելով այս երկրի մեծ բնամիջոցներու զարգացման: Այլ խօսքով, անոնք այժմ պահ դրուած որպէս բանտարկեալ, ընդհանուր արուամով, լաւ, չարքաշ, անփասս մարդիկ են, աշխատանքի առակ և աշխատիլ կամեցող որոնց մեծամասնութեան փափաքն է Գանատայի քաղաքացի դառնալ: Գանատայի Իշխանութեան

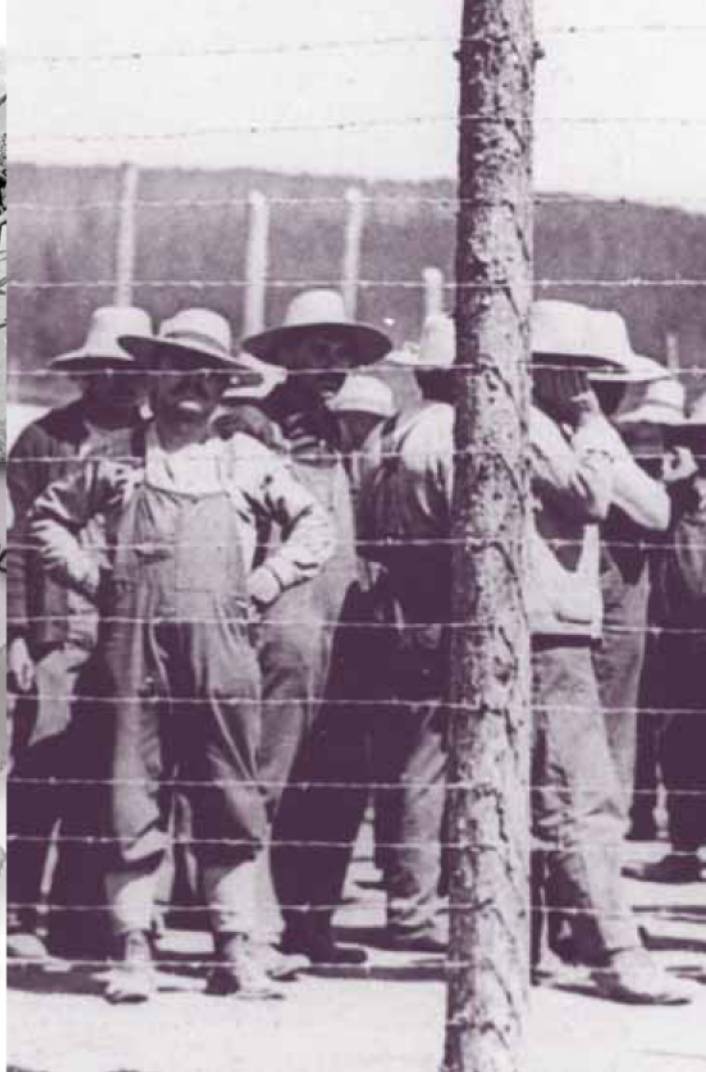
կամ Տիրապետութեան շահերուն ի փասս է ուրեմն ոճրագործի նման վերաբերիլ այս մարդոց հետ, և այն փոքր առժամեայ խնայողութիւնը որ կը միտինք ունենալ օրական լոկ 25 սէնթ յատկացումով որպէս աշխատավարձ, որ նոյնիսկ իրենց և ոչ իսկ իրենց ընտանիքներուն կը տրուի ամբողջությամբ, նոյնքան անպատշաճ է որքան անարդար: Մարդիկ չեն աշխատիր այդ գումարով և անարդար է այդ որովհետեւ այդ մարդիկը նախքան իրենց բանտարկությունը կ'ապահովէին իրենց ընտանիքին ապրուստը իրենց աշխատանքով և այս բանտարկությամբ իրենց ընտանիքները կը տուժեն

իրենցմէ աւելի: Կասկած չ ունիմ թէ ներկայիս Մփիթիթ Լէքի ներաքստրեալներու մեծամասնութիւնը ապահով կրնան վերադառնալ իրենց տուները և միանան ընտանիքներուն մօտ և այդ վերադարձը աւելի շահաբեր է Գանատայի քան իրենց ճամբարներու մէջ պահելը որպէս դժկամ աշխատատեղեր կամ գործադուլ ընողներ»:

Ամերիկայի Հիւպատոս Կ. Ուլիթիձ առ Պատուարժան Պետական Քարտուղար, Ուաշինկթըն, 29 դեկտեմբեր 1916

«Առանց վարանելու կրնամ ըսել թէ բոլոր թշնամի օտար որ ներաքստրուած էր պատերազմի ժամանակ նոյնքան թշնամի է այսօր, կը պահանջեմ կառավարութենէն որ այս իշխանութեան մէջ ապրող իւրաքանչիւր և բոլոր օտարական անյապաղ վտարուի....Նախիրի փոխադրանաւերը յարմար են իրենց համար:

Հըրպըրթ Ս. Գլեմընց, Ն. Ա. (Արեւմտեան Քէնթ, Օնթարիօ, 24 մարտ 1919

Յաւելեալ տեղեկութեան համար այցելել www.internmentcanada.ca

կամ կցուիլ
Գանատական Առաջին Պատերազմի
Ներաքստրի Ճանաչման Յատկագումար
202-952 Main Street, Winnipeg, Manitoba,
Canada
R2W 3P4
1-866-288-7931